

Ku tlhakisiwa!

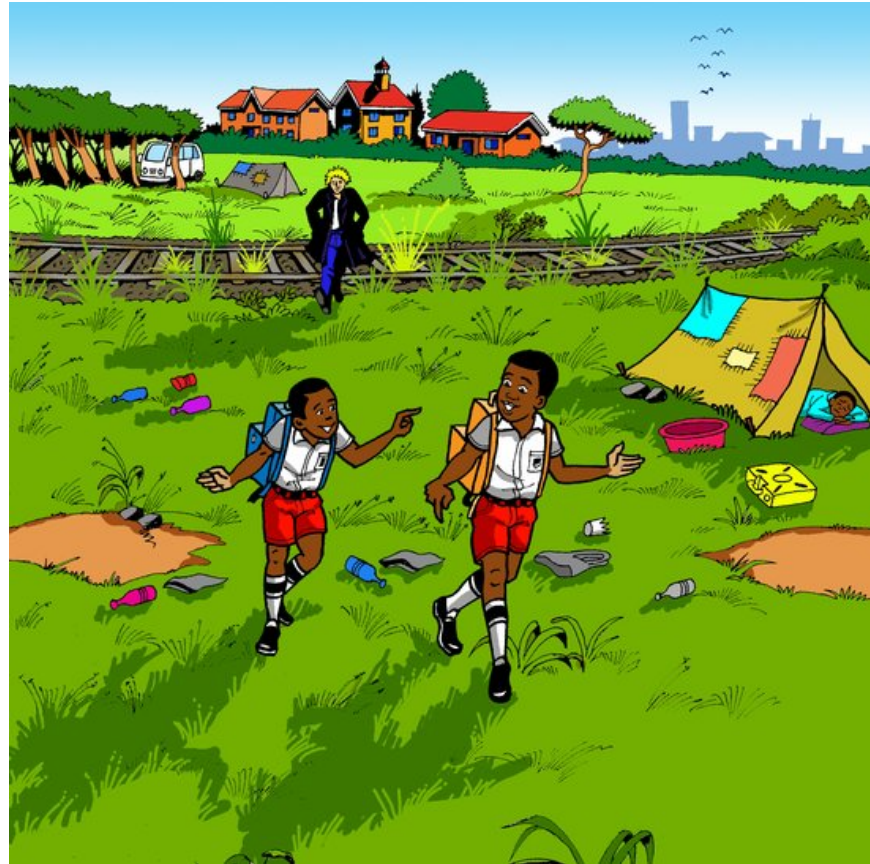
Richard Khadambi and Collins
Kipkirui
Xitsonga

Mina na munghana wa mina Kulani hi rhandza ku vona tindhawu. Hi tiva laha hi tshamaka kona. loko hi suka exikolweni hi sungule ku vulavula hi tindhawu leti hi nga ti vhakelaka namuntlha.

Hi twanana ku tsemakanya hi rivala leri nga kusuhi na xiporo. A hi endla leswi ku ri ku tatana wa Kulani va hi lemukisile leswaku hi nga hundzi hi kona.

Endzhaku ka nkarhi hi lemuka wanuna wo leha a ambarile jazi ro leha ra ntima a karhi a famba hi ku nonoka endzhaku ka hina.

Hi sungula ku famba katsongo leswaku
hi ta n'wi vona kahle. Miri wa yena a wu
tale hi swirhumbana. Milomo ya yena a yi
ri yitsongo, yi nga koti na ku siva meno
ya yena ya buraweni. A ri na xivati
lexikulu exikandzeni.
Wanuna a hi landzelela!

Hi twana ku yima hi langutana ni wanuna loyi. Mbilu ya mina yi ba swinene ndzi kala ndzi ehleketa leswaku wa yi twa. Ndzi n'wi honokela ndzi vona swivati na swiambalo swa yena. A nga tsaki loko a swi lemuka leswaku ndzi n'wi langutile swinene. A huwelela, "Undzi langutayini wena mfana?"

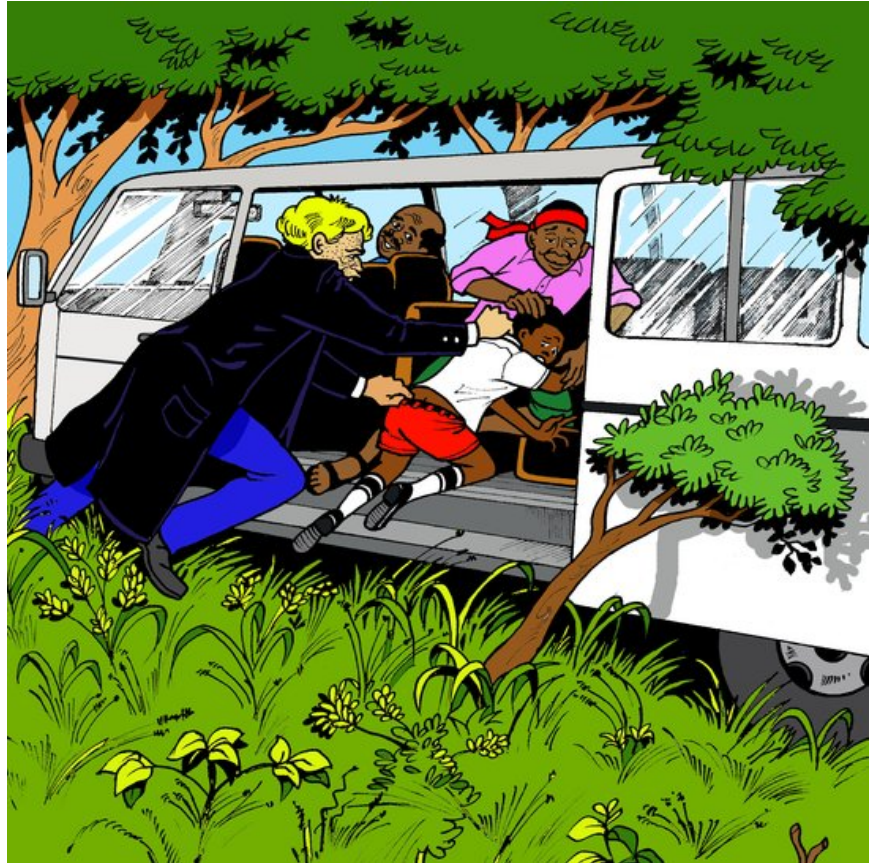
Hi nkarhi wolowo hi namba hi
hundzuluka hi tsutsuma. A ndzi nga koti
ngopfu ku tsutsuma. U kotile ku ndzi
khoma hi hembe a ndzi kokela eka yena
hi matimba.

A ndzi khoma swinene ku kondza ndzi
ehleketa wonge timbambu ta mina ti ta
pandzeka. Munghana wa mina Kulani u
vuye a baleka.

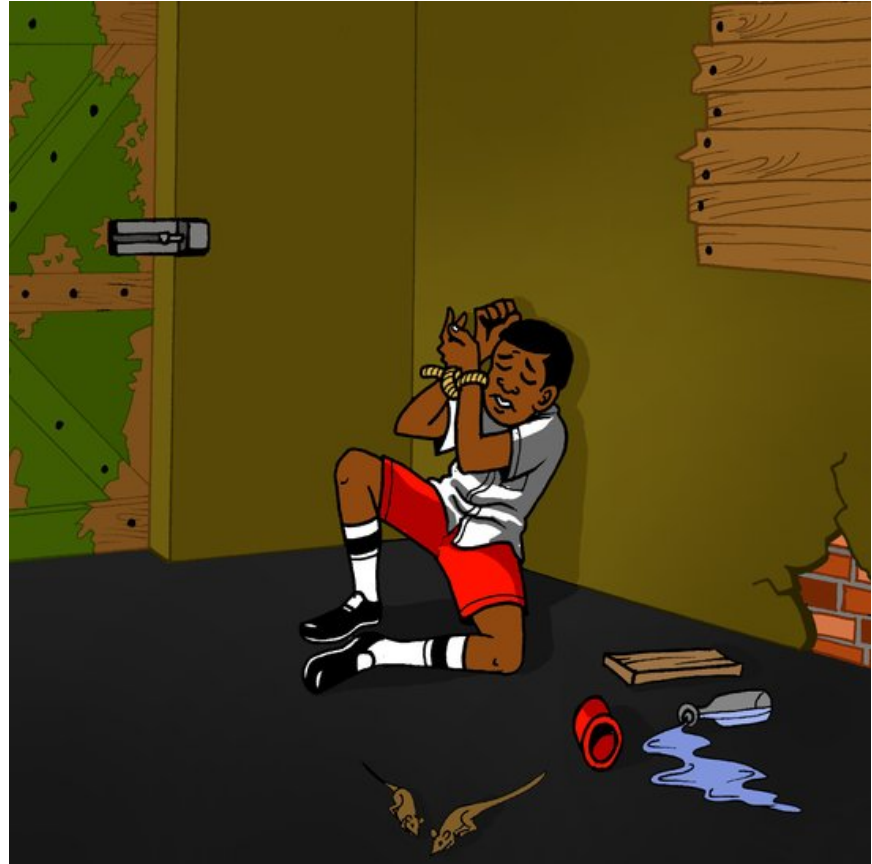
Wanuna wo leha u ndzi tlakurile wonge wo tlakula phepha. A ndzi lahlela endzeni ka vhene leyi a yi pakile enhoveni. A ya khandziya vhene a chayela.

Wanuna un'wana loyi a ri ndzeni ka vhene u ndzi pfale mahlo hi lapi a ndzi boha ni mavoko ya ya endzhaku. Muchayeri u cheyerile movha hi rivilo ra ambulese.

Wanuna loyi a ri kusuhi na mina u
vekerile lapi ro tsakama exikandzeni xa
mina. Swihalaki leswi a swi tsakamisile
lapi a swi nuhela kahle. Swi ndzi endle
leswaku ndzi khoma hi nsululwana ivi
ndzi etlela.

Loko ndzi pfuka ndi tikume ndzi tshamile
ehansi eka kamara ya xinyami leyi a yi ri
na makondlo na mapume.

Rivanti ra yindlu leri ri rhasile loko ri pfuriwa. Ivi ku nghena wanuna a khomile puleti. A ku ri wanuna loyi a nga ndzi boha a ndzi etlerisa.

“Hi leswi swakudya swa wena. U fanele ku dya hikuva hi na riendzo leri leha swinene. U tsamile ntambhu leyi a yi ndzi bohile mavoko hi mukwana lowu a wu vekile eka bandhi ra yena.

Loko ndzi twa rito 'riendzo' ndzi tibyele ku dya leswaku ndzi ta van a matimba yo tiponisa.

Loko ndzi karhi ndzi dya, wanuna u tshamile ehansi a karhi a dzaha fole. Musi wu tata yindlu hinkwayo. Ndzi nga si heta ku dya, ku twarile ku gongondza enyangweni.

Vavanuna van'wana vambirhi va ngenile
va karhi va kokakoka mufana. A ku ri
Kulani. Na yena a va n'wi kumile.
Hinkwenu se a hi pfalleriwile endlwini ya
munyama.

Ndzi kote ku vona leswaku wanuna wo leha wo boha hi yena a ri murhangeri wa vona. Hi yena a rhumetela vavanuna lavan'wana vambirhi. Kambe wanuna loyi a ndzi nyikeke swakudya a tikomba a nga rhandzi leswi endliwaka. Endzhaku ka nkarhi, hi twile va karhi va holova ehandle. Lowa murhangeri wa vona a ku: "A ndzi na mhaka na ku u tiva mindyangu ya vona. U nge cinci miehleketo sweswo."

Ku holovisana loku ku endle leswaku hi lemuka leswaku un'wana wa von wa hi tiva. Hambi i mani. Kulani a ku: "Hi fanele ku kuma ndlela yo baleka. Vatswari va hina va hava mali yo va hakela." Ndzi vile na nkateko wo kota ku bohunula munghana wa mina. Vavanuna a va ha ri ku holoveni ehandle. Hi sungule ku goga rivanti ivi hi lavana na ndhawu yo baleka hi yona.

Hi kotile ku vona miseve ya dyambu leyi a yi nghena hi le khumbini leri a ri endliwile hi mapulanga. Hi kokile pulanga ku kondza swipikiri swi huma. Hi koka rin'wana pulanga, na rin'wana, ku kondza hi vona miseve ya dyambu leyi a yi tlhava swinene. A ku ri na fasitere leri a ri pfariwile hi mapilanga lawa.

Hi hatla hi ta na makungu. Kulani a hatlisa na kona a ri miri wa yena a wu wuntsongo eka mina. Hi twananile leswaku yena u fanele ku huma a ya lava ku pfuniwa. Hi pfarile mafasitere yo fayeka hi jazi ra xikolo leswaku a huma. Kulani u vuye a tlulela ehansi. Ndzi n'wi twile na loko a jitamela ehansi hi milenge a tlhela a hefemulela ehenhla. Ivi ku va ku famba ka yena.

Hi nkarhi lowu vavanuna vat wile mpfumawulo lowu Kulani a wu endleke. Va sungula ku sukumeta rivanti va lava ku nghena. Va nghenile va languta efasitereni.

Ivi va tsutsumela ehandle va nga tivi leswaku va ta ya kwihi. Vavanuna a va khunguvanyekile swinene, ngopfungopfu murhangeri wa vona. A ndzi ba a karhi a ku, "Vatswari va wena va ta hakela leswi!"

Vavanuna va vuye va belela nakambe mapulanga lama a hi ma susile. Ku heta swona va ndzi pfalela. Kambe a va nga si twana leswaku va fanele ku endla yini. Va sungula ku holova nakambe.

Wanuna loyi a ndzahaka ngopfu a lava leswaku ndzi tshikiwa. Lowa muchayeri a vilela leswaku Kulani u ta landza maphorisa a vuya na vona. Lowa murhangeri wo biha a lava mali yo tshunxa.

Hi nkarhinyana ndzi twa rito ro saseka ri karhi ri twala hi fasitere. Rito ri ku, "U nga chavi. Maphorisa va fikile, etlela ehansi u tifunengeta nhloko. U nga tshukunyuki."

A ndza ha tsundzuki leswaku ku humelele yini endzhaku ka sweswo. Ku lo humelela hinkwaswo. Vavanuna va hlamarisiwile hiloko maphorisa va tele endzeni ka kamara leyi a va ri endzeni ka yona. A ku ri na pongo na ku duvuriwa ka swibalesa.

Phorisa ra xisati ri pfurile rivanti ra laha a ndzi ri kona. A ndzi tlakusa laha a ndzi tshamile kona ndzi funengeta hi nkumba. A ku, “Munghana wa wena u vile na nkateko. U kotile ku kuma patu kwala kusuhi. Hina a hi ri ku patiroleni kwala. Loko a ta va a hi byerile xitori xa yena hi kotile ku vitana maphorisa van’wana va ta hi pfuna. Hi lava ku dyondzisa swigevenga leswi dyondzo.”

Vavanuna lavanharhu va vuye va bohiwa mavoko va ya hoxiwa evheneni ya maphorisa. Mina ndzi nghanile emovheni na phorisa ra xisati a ndzi yisa eka vatswari va mina lava a va ri ku vileleni. Ku sukela siku rero, mina na Kulani a hi tivonela loko hi karhi hi languta languta tindhawu.

Ku tlhakisiwa!

Writer: Richard Khadambi and Collins Kipkirui

Illustration: Abraham Muzee

Translated By: Arnold Mushwana

Language: Xitsonga

This story was originally written by two learners at New Hom Academy (Kibera, Nairobi), and then edited by Ursula Nafula and Nina Orange.

© African Storybook Initiative, 2015

This work is licensed under a Creative Commons Attribution
(CC-BY 4.0) Version 4.0 International Licence

Disclaimer: You are free to download, copy, translate or adapt this story and use the illustrations as long as you attribute or credit the original author/s and illustrator/s.

Saide
South African Institute
for Distance Education

www.africanstorybook.org
A Saide Initiative